

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата

Хомуур - 2004

ДЫЛ ЭРДЭ КЭЛЭН ХОМУУР ҮЛЭТИН АТАХТААТА

Быйыл хаарбыт бары билгэлээһини барытын үрэйэн, эмисэ түһэн баран ирбэххэ, тыа сириг дьонун уйаларыгар ууну киллэрдэ. Ол курдук, туорахтаах культура хаар анынгар хаалан, хомуур үлэтигэр былдьаһыктаах күннэр үүнүлэр. Улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын управлениетин специалистара быйылгы хартыяны маннык быһаараллар:

— Быйыл бурдук ситэ буспакка хомуур үлэтэ, быһа холоон, балаһан ыйын 20 күнүттэн саҕаламмыта. Балаһан ыйын 28 күнүгэр кыстык хаарбыт түһэн кэбиһэн үлэбитин атахтаата. Туорахтаах культура барыта 1888 га сиргэ ыһыллыбыта, онтон 785 гатын балаһан ыйын 8 күнүгэр анал хамыһыһа көрүүтүнэн үүнүтэ куһағана суох буолан баран ситэ буһа илик дьин зе-ленкэбэ, олэбэтэр сүөһү аһылыгар, ыларга акт оҕоһуллубута. Онон 1103 га сире хомуйарга сөрүк турбута. Дьингэ, үүнүү

куһағана суох. Гектартан 10-тан итэһэһэ суох центнер бурдук кэлэ турбута. 28 чыыһылаба дьэри 7020 ганы хомуйбулут. Хаһаайыстыбалартан хаары баттаһа "Мындабайы" ТХПК уонна Одьулууннаабы "Комплексо" бааһынай хаһаайыстыбата хомуйдулар. "Чурапчы" МТС 200 ганы хомуйда. Онон бурдукка билигин даһаны 150 га сир баар. "Агро" МТС 250 га уонна Одьулууннаабы "Төһүргэстээх" бааһынай хаһаайыстыбата 80 га сирдэрэ хаалан сытар.

Кэлэр нэдиэлэбэ хомуур үлэтэ бүтэн, түмүк тахсыаба. Ыһыллыбыт былаан быйыл туолбат кыахха кимдэ. "Саха-зернопродукт" хааччахтаммат эппиэтинэстээх обществоба 1 тыһ. тонна бурдукку биэрэһэтээхпит кыаллыбат буолла. Ол биричинэтинэн, этилибитин курдук, дьылы сатаан баттаспахтыт буолар.

Улуус үрдүнэн от үлэтин 2004 сыл алтынны ый 4 күнүнээҕи түмүгэ

№	Өдүлүктөр	Одьуулар сир уонна ил ыһаа, гектар	2004 сыл, га от быһаа, тонна	Одьуулар утэ, гектар	Сөрүктөөх кыһыллыт, тонна	Од иһэлэр				Толоруулаах уоту баһаа эл бэриһ, тонна	2003 с. со-тоотуулаах эл бэриһ, тонна
						ТХПК	Бааһынай хаһ-аара	Чааһынай сектор	Страхование фонда		
1.	Болуур	2931	2500	2376	2690	840	200	1650		107,6	2350
2.	Одьулуун	3340	2720	3550	1832		541	1200	91	67,3	1960
3.	Хотоло	1900	2000	2000	1850		350	1500		92,5	1850
4.	Болотого	1850	1824	2500	1700		500	1200		93,2	1700
5.	Хотого	1500	2640	2050	1800	20	400	1380		68,1	1500
6.	Хадаар	1450	1580	2230	1250		400	850		79,1	1550
7.	Хайааска	1580	1620	1750	1370	30	470	870		84,5	1659
8.	Чавар	1916	1642	2290	1942		631	1311		118,2	1919
9.	Мугудай	1100	2100	2000	1700		250	1450		80,9	1200
10.	Талай	930	980	1250	1102		250	852		112,4	1032
11.	Кытаанах	1564	1486	1740	1296		410	886		87,2	1300
12.	Алар	1110	1942	1780	1380	300	280	800		71	1082
13.	Баһаа	1220	985	1250	1086		194	892		110,2	1189
14.	Ардыаа	1270	1272	1194	1100		300	790		86,4	955
15.	Сыла	4500	2822	4700	2700	10	870	1730		95,6	2150
16.	Сохорье	2046	1150	1800	2190		730	1300	160	190,4	1955
17.	Чурапчы	3240	4600	4440	2260		200	2060		49,1	2444
18.	Маданск	220	250	305	250		50	200		100	150
19.	Түһэ	510	460								382
	Барыта	34197	35000	39205	29498	1200	7026	20921	251	84,2	28327

Улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын управлениета.

ЭТ СЫАНАТА БЫҔААРЫЛЫННА

Кыһын кэллэ, идэһэ өлүүтэ буолла. Онон тыа дьонно этти туугу сыанатын, содоһуука усулуобуйатын биллэктэрин баһараллар сирдээх. Бу боллурдуу "Чурапчы" ТХПК бырабыланыта алтынны 5 күнүгэр көрөн быһаарда. Үгүстэр истэ сылдыаргыт курдук, Правительствоттан быйыл сүөһү этигэр ханнык да хаме — субсидия харчы көрүлүбэтэ. Бу балаһыаньа биллэр ыраахтарга үөскэттэ. Быһырын механизированнай буйунаба өлөрүлүбүт сүөһү төбөлүгэр устүү тыһыынча солкубай субсидия харчыта көрүлүн, киһи эт ортотунан 80-85 солк. турбута. Оттон быйыл, баһарбатах да иһин, сыана кыһырыгар тийдэ. Онон бырабыланыта быһаарытынан маннык үс вариантнаах сыаналар олохтоһулар:

I вариант. Буйунаба 1460 ынах сүөһүнү тутарга. Сыаната (кг): үрдүк уйуулаах — 73 солк. I категория — 71 солк., II категория — 69 солк. Ыраахтарын быһытынан Соловьевтан, Болугуртан, Баһыттан, Мэлдэхситтэн, Хайаахтан үрүг, хара истэри, төбөтүн, тиритин, туйабын киллэрип турган ити сыаналарга тутарга.

II вариант. Бэйэлэрэ өлөрөн баран үрүг истэри киллэрип туттардаһтарына, үрдүк уйуулаах эт — 70 солк., I категориялаах — 68, II категориялаах — 65 солк.

III вариант. Аһардаа ыраас этин эрэ туттардаах, үрдүк уйуулаах — 67 солк., I категориялаах — 65, II категориялаах — 63 солк.

Хос быһаарымылар:

1. Тонг этинэн тууга сүөһү аһара (полутуш) стандарда эппиэттир гына бүк барыта суох чикчичи тоһоруллубут, мээһэ быһаһынан хайыта сотуута суох, адыас ыраас буолуохтаах. Кирдээх, стандарда эппиэттээбэт эт тутуллубат.

2. Эт сыаната буйуна үлэлээн маассабай өлөрүү бүлүгүн кэминтээн 10 хонук иһинэн уу харчынан бэриллэр.

3. Убаһа этин сыаната: I категория — 85, II категория — 78 солк. Сибининэ этэ: I категория — 75, II категория — 70 солк.

4. Туймаада ФАПК-тан техника, сүөһү, убаһа, көтөр, сибининэ ылбыт иэстээктэр уонна кредит ылбыттар тонг этинэн телуһктэрин сеп.

5. Сүөһүнү туттарып графика уонна болдьоһо күлүн-дьылтан көрөн туспа тиздириллэ.

"Чурапчы" ТХПК пресс-киинэ.

Сааһырбыттар күннэринэн

ЭДЭР СААСТЫН КӨРСҮҥҮҮ

Бүгүнгү сааһырбыт кэлүкэ дьон олох ыраахтарын билэ аһа кэллэктэрэ: сэрини мар сыллара, сут-кураан, ачык мугас, хоркуһан өлүү, чүгас дьону сүтэрин, күөс өттүнэн хоту көһөрүлүү, бэйэни харыстаммат күөстээх үлэ... Ол иһин даһаны үгүстэр кылгас үлэлэннэктэрэ. Оттон этэнигэ сылдыаһчылар олох бүгүнгү ыраахтарын олус эмсэһэлээбэттэрин туһугар дойдунан бэлэччэ үлэ ыһыллар. Ол дьаһаллартан бири дьонунаахтарынан республикабыт бастакы Президентэ М.Е.Николаев олохтообут Сааһырбыттар күннэрэ буолар. Бу күн сир ахсын үлэһэннээхтэри түмөн истинг көрсүһүлэр, ирэхор сэлэргэллэр тариллаллар, махтал тыллара аһаһаллар.

Быйыл алтынны 1 күнүгэр Дьоккуускай куоракка саҥа аһыллыт государственнай цирк дьэстигэр чугастаабы абыс улуустан уонна Дьоккуускай куораттан барыта 800-чээ киһини түмөн көрүүнэрдилэр. Цирк аренатын тула олорор кыдыаҕастарга республика вице-президеһа, Улуу Кыһымы 60 сылынан тариллибит үбүлүүһү комиссия председатели А.Акимов, социальнай хамуһкал министри Ю.Песковская, республика ветераннарын сэйютин председатели А.Докторов, Ил Түмэн депутаты А.Поисеева уо. д. а. эбэрда, махтал сылаас тыллари эгиттэр, Махтал суруктары, анал бэлэмдэри туттардылар. Кырдык даһаны, бу түмүү сааһырбыт дьонго, Альбина Иннокентьевна Поисеева эппитинин, эдэр саастыын көрсүһүүтэ таһыста. Болдьоһоох хэм быдан иннинэ мустан, саҥа цирк дьэстигэр көрөн, үлэһэннээхтэрин көрсөн, ирэхор сэлэргэллэр. Марина Попова, Александр Самсонов, курдук саха сценатын маастардарын, "Туймаада" ансамбль ырыаһыттарын, Кытайга кээкс сыллара цирковой искусство кистэлэннэригэр үлүүкүлүбүт сизинэрин, хос сизинэрин

тэһэ оболор толорууларын дуоһуһа-астына иһитилэр, көрдүлэр. Түмүгэр остоол тардыһыһа, оһуохай, хаартыһаба түһүү буолла.

Биһиги улуустан үлэһэн дьоллоһон, үлэттэн үөрөн, үлэни үгэр таһараһогостон олох олорон кэлбит сааһырбыт дьоммут Н.Г. Кривошапкин, Н.Н.Никитов, П.П.Дьячковская, Р.П.Кугдаров, М.И.Данилова, А.И.Ногосицына, Е.С.Кондратьева, А.В.Никитина уо. д. а. — барыта 20 киһи кыттыһы ылан кэллилэр. Аһаартан Чааныһыга киһирэн суолга тоһуйан Т.И.Шеломова, М.А.Носострова бара сырыттылар. Ыраахтан чаһыйбакка олох олорон кэлбит итик дьон санааларын күүтүү киһи сөбөр эрэ. Төһөнөн иһэн Аллараа Бэстээх маһаһыһынарыгар сылдьан оболоругар, сизинэригэр кэһин атылаһыттарга үөрүүлэрин эбэн биирдэ. Суол үлүнүн, айан сылаатын да билбээк сэлэргэллэн, күлөн-үөрөн, ылаан-туһан кэллилэр.

Кырдыаҕас дьон маннык үөрүүнү, сэргэхсийимини, дьоллоох түгэни бэлэһтээбит улуус салалтатыгар, чуолан кырдыаҕастар сэйютигэрин председателигэр М.Н.Матвеева, сылаас-сымнеһас автобуһун упарсыбыт үөрөх управлениеттар, начальниһа Е.С.Сидорова, биирдэ долгутан-саксытан көрбөккө айаннатан идэһэ сылдыһыт эдэр суоллар Е.Николаевка махталларын тиздэллэр.

Улуус бары аһа көтүкэ дьонун Сааһырбыттар күннэринэн аһардэллибит! Чэһиһ-чэбдик сылдьан бар дьонго, иччэка көмө-тирэх, өй-санаа саһааччы буола тураргытыгар баһарыбыт. Инникитин өссө даһаны элбэх сыллаларга эдэр саксытын кытта көрсүһэ турун, ылдымаһа-сүтүмэн, этэһигэ олорут дьин итик дьоммутун алгыһыт.

Т.ЗАХАРОВА, Мугудай.

КИЭН ТУТТА, АСТЫНА БЭЛИЭТИИБИТ

Кэлинги сыллаларга "Бичик" кинигэ таһаарар кыһа аһа-суола республиканы, Россияны аһан, бүтүн аан дойдунан биллэр-көстөр буолла. Элбэх быһастаһаларга кыттан кыһыны көтөллөнөн кэлбиттэрин Саха сирин аһааччы-лара үчүгэйдик өйдүүр буолуохтаахтар. "Бичик-тар" республика нэһиликтэрин, улуустарын, биллилээх дьонун, Үлэ Геройдарын туһарынан сириллэрэ бэлэһтээн таһаараллара үгэскэ ку-булуйда.

Соторуааһыта биллилээх салаааччы, тэрийээччи, новатор, биһиги бири дойдутаахпыт, Социалистическай Үлэ Геройа, таба иһитинин дьарыктанар "Томпо" совхоз директорынан үлэ-лээбит Василий Михайлович Кладкин туһунан 256 страницалаах ахты кинигэтин 1000 экзэмп-лярынан бэлэһтээн таһаардылар. Таһыгар Ва-сильий Михайлович хаартыһатын Дьаһны хайа-ларын аһаастарыгар тайаннаран олорлуттара кинигэ көстүүтүн өссө тупсаран биирдэ. Кинигэ-ни улахан кыһа, врач, медицинскэй наука кан-дидата Любовь Васильевна, күтүөтэ Радомир Иванович Александровтар уонна Василий Ми-хайловичы бэрт үчүгэйдик билэр, 1989 — 1991 сс. СР тыатын хаһаайыстыбатын министринэн үлэһэбит Прокопий Семенович Иванов ахты-лары хомуйан, таһан оһорлуттар. Кинигэ баста-кы страницаларыгар кини үлэтигэр-хамнаһыгар, киһи быһытынан хаачыһыталарыгар ойууу, үрдүк сыанабылы СР Президеһа В.А.Штыров, бастакы президеһмит, Федерация Сэйиэтин председателин солбуһааччы М.Е.Николаев би-эрибэттэрин аһабыт. Кинигэ барыта 56 ахты кырбикт, Сорох ахты кинигэлэрин сирийэн көрдөххө, суруйуулар бэйэ-бэйэлэригэр олус майгыһаһар буолаллар. Ол таарыһбатах. Васи-лий Михайлович төрүттэриттэн саһалаан кини баай ис хоһоһоһо олоһун сылларынан үүнэ-рөн, бары өттүнэн аһааччыга арийэн көрдөрүллөр. Бизэс оботун аатыттан улахан кыһа Любовь Васильевна истинг-иһирэх ахты-та, аһатын хорсун үлэтигэр ийэлэрэ, учуутал Ма-рия Афанасьевна Лазарева сыһыанан кэл-сээһинэ киһи болһомтотун тэрдэригэр саарбах-таабалланы.

1942 сыллаахха "Кыһыл үнүү" колхозу кытта Кэбээйи улууһугар көһүүтэ барбыттара. 1944 сыллаахха туһаайах эргиллэн, 1947 сылга дьэри Мындабайы детдомугар иһитиллэтин. Дьоккуу-кайга финансовай-кредиткэй техникумга үө-рөнүтүн, олоһо тардыһытын туһунан Василий Михайлович бэйэтин ахтыһыттан элбэһи били-эххэ сеп. Элпипит курдук, ахтыһылар олох кэр-чик хэмизиринэн сааһыламмат буоланнар, Васи-лий Михайлович Кладкин Үлэ Геройун Сулуһугар тийэр суолун сибини сирдэтэллэр. Кинигэбэ олох чаһыларын көрэллэрип түөрт уонтан таһа өһнөөх, боростуой хаартыһалар кирибиктэр. Кырдыһа да, киһи хараһа астына туолар, өйө-санаага сырдыр, ханнык баһарар таһымаһах түмүүлэргэ кыһыһыһа уунар, бары өттүнэн эппиэттир кинигэ тахсыһытын бири дойдутаах-тара, чураһчылар, кизэн туттан, астына бэлэһи-ибит.

Г.Попов.

КИНИГЭ СҮРЭХТЭНИИТИГЭР ЫҔЫРАБЫТ!

Бири дойдутаахпыт, Социалистическай Үлэ Геройа Василий Михайлович КЛАДКИН туһунан ахты кинигэтин сүрэхтэһитэ улуус дьаһалта-тын дьэһтин аһааччы саалатыгар алтынны ый 8 күнүгэр сарсыарда 11 чаастан буолар.

Кэлэн ахтыһынай кыттыһы ыларгытыгар ыһырабыт!

Улуус
дьаһалтата.

Уиньхутаах үлүн, бугардан тымнылаах Са-
хабыт сириг кыһына эмизэ тийиэн кэллэ. Олох
сотору кэминэн "кыра кыһалдалаах киһи дык-
эттэн тахсыбат тымнылара" туруктара. Ман-
нык күнүбүргэ тоҥон-хаган кэлэн ичигэс
дыһыа-ускаа кириэртэн ордук үчүгэй туох да
суох. Оттон бийиги олоор, үлөһүр дьыалар-
бит куруук итик буолалларын, кыс хаар ортото
арааһынай тоҥуу-хатыы тахсыбатын Олорор
дыһыа, коммунальнай хаһаайыстыбада ГУП
Чурапчытаагы филиалын аварийнай
армунуунуур диспетчерскэй сулуоската (АРДС)
көрөр-истар. Бу 20 үлэһиттээх тэрилтэ улус
бары иттиллэр объектарыгар балаһыанньаны
контруолла тутан, кыраан алдынар, турба тэ-
стэр уонна онтон да атын аварияларга суһал
көмөнү онорор соруктаах. Тэрилтэбэ аҕыс
слесари-сантехник, түөрт сварщик, түөрт дис-
петчер үлэһиттэр. Оттук сезона сабалы-
нааһыттан күһүгэ диспетчери кытта икки сле-
сарь, биер сварщик дьүүһүрүстүбүс тахсал-
лар. Суһал үчүгэи кыһалдаларыгар УАЗ
"Фермер" массыыналарга.

— Ааспыт сезону улахан аварията суох түмүктэбиллпит. Уопсайынан, үлэбит куһаҕана суох дьэн сыаналаммыта. Оттон быйыл балаһыаньа арычча ыраахан буолла. Ол, бастатан туран, матырыйал кэлиитэ мөлтөбүтүн быһаарыллар. Ол курдук, үөһээги тэрилтэбит ОДЯХ ГУП матырыйаалынан толору хааччый-бакка олорор. Фирмал күүтүүн кыра өрөмүс үлэлэрин ыгытахтаах этибит да, кыйтарбага элбэх. Холобура, улуус киинигэр баар "Улыба-ка" үйүяаһына теглотрасса эргээн тэстэр, ол уларытылыахтааба турар. Туох-баар эргэлэр-битин барытын хомуйан, кыһыны эрэ тусуур туфтулар онгостон слобобут. Ити курдук котель-найдар носуостарыгар балаһыанньабыт эмиз мөлтөх. Билигин алдьаныы-кээһэни таарса

Аспект саялагта улахан алданымы уюурай дьизэлэргэ уонна чааһынай секторга кырааннар уонна батареялар эргэрэн тобо барыыларын түмүгэр тахсар этэ. Аһаардас быһырымын 2104 сунал сигнал уюурай дьизэ слорооччулартан кирибит. Дьон ыһаардыбыт да авариянай сулуспа кэлэн онгорон барыа дим саныыр. Кыраан алдыаннабына сүрдээх элбэх уу барар. Ыһиһи бу түгүтүгэ уу бүтүнүү баран авариянай быһыы-майгы, улахан тонуу тахсыбатын тулуугар маһынан абырахтаан, эрзһиһинэнэ байан кэлэбит. Кыстык ортоото онтон улаханы онгорор кыакпыт суох. Таһырдыа 50-тан тахса кыраадас тымныы буола турдагына дьизэ уутун бүтүнүү сүөкээн онгорор, сваркалыыр табылыбат. Оттон ити алдыаммыт барыта сайынгы кэмизэ оһоһулуухтаах. Онно хаһаайыттар кыһаллан, сайаалка түһэрэн онготоруохтааттар. Дьон абырахтамыт турбаны ол курдук хаалларан сайынгы кэмизэ баран-кэлэххаллар, күтүнүгэр эмизэ кыһалжаларыт хатыланаллар. Оттон эһиһиһигэр кэлэн: "Авариянай сулуспа улаһиттаа эл онгоробт турбалара тэстэ тураа

Дүйстигэр алданы тахсыбыт киһи өрөмүөгүгэ сайабылыанньатын Чурапчы салинньатын дьаһалтатыгар киллэрэн бизирисктэ.

Чурагчын сэл, гимназия тагшар Ленин улусын 93 №-дээх дэвтэртэн тахсар телотрасса бүрүлүнүн 60 м курдугу дьон үрдүнэ сылдан, тобуга тэгсэн, сыгыннахтаан кэбистилэр. Ону бүрүйдэр матырыйал сүрдээх ырахан сыанада кэлэр, онуоха эмиз үп булулуун дьон үлэлээн наадатын олохтоохтор өйдүктэктэр. Барытыгар хангайынны, харыстабыллаахты сыһыаннаһар хэмгэ кириэн олоор дьон буоларбытын унутумуохайыг дьон улуу олохтоохторун ытырабын. Алдьаны, толгу хаты тахсара дьы35 олорсоччуларга да үлэлиттэргэ да куһаҥан, ороскуоттаах. Маньаха нэһилиэниэ дьон үлэтин өйдөөн, тулуурдаахтык, онгобуллубут үлэ3 харыстабыллаахты сыһыаннаһара буоллар дьон санаабын этиэн 313.

С.БОРИСОВА

Актын суруттары ирэлтэн көрдөхө, таһаҕасчыттар ордук уула-ах үрэхтэри, тарыттары туюрааһынга эрэйдэммиттэр эбит. Килэн мууска дьонгоһой оҕото, төһө да бөккүлөтпэҥ туйахтаннар, таба тирэммэтүһүн издээн – ууга түһүү, сыарҕа алдьаныта, таһаҕас сытыйыта таһсара. Ону быһыырга саха килитэ барархан куруму этэрбэһин сыһынан ууну күүнүчүн кэлэ сылдьан туск баарынан хамсанар эбит. Биирдэ Бахсы “Коминтерн” колхозун биригэдьирэ Барашков Филипп Петрович ууну кэстэрэн истаһына сыарҕатынбыта быһа ыстаммыт, таһаҕас ууга олорон хаалбыт. Аргыс дьыно тохтоон көмөлөөсүр тымныттарын: “Таһаҕас сытыйна, аттары тэһоруман”, – диин ыталаан кэби-спит. Бэйэтэ оҕотоһун хаалан хаһан таһаҕаһын угуоргу кытылга таһан, сыарҕатын онгоссуор дьизир этэрбэһэ ууну өтүтэн, ууга булгуһубут илиилэрэ иһэллээн, атахтара үлүһүн барбыттар. Нэһиилэ атын көлүһүн симиэ-бийэһэ кичээ хойут сыжырыыр тыһа эрэ тийибит. Дьонун кытта тэҥэ сылдьар кыабын сүтэрэн, ол дойдутарым эмтэммит, дойдутугар хойугаан огуллубит.

Аны биеэр уйан-хатан биллэр сиринэн 12 биэрэстэ өрө дабайылаах, үс биэрэстэ туруору таннары түһүүлээк Сэттэ Дабаан таас сирэйдээх хайата буолар. Аг көлө атабын анныттан уот сабыллара үһү. Хайа анныгар эрдэттэнгостон, аттарын сиһин быатын холкутатар, сыйатын быатын ыга тардар, инники сыарба арааматыгар икки-үс тутум ғына кылгатын холбоон баайар абиттэр уонна, дэ, таас хайа туруору сирэйимэн дүүкүйбүтүкүн бараллара. Аткөлө кыйбаатына бэрэбизстэни, илиинэн таһыа буолара. Лаппарантан

Бийиги чугастаабы өбүгдээрбит
колхозка илии үлэтигэр эриллэн,
буһан-хатан, илгир-сити дьон эти-
лэр. Бүтүм нэһилиэк үрдүнөн биир-
эмэ суон кырдыаһас баар буол-
лаҕына, онон обону-урууну куттуур
"абааһы" өгөгстоллоро. Уоннаабылар
тэбигирөөчү сизэ-хаама сылдьан от-
охсон күһүмэллэра, мас кэрдэн ба-
тырбаталлара, бөһүөлэктэри, ферма
хотоннорун, мизилгэсэлэри туталла-
ра, сүөһүлэрин иттиллэри. Ол үлө-
лиир үгэстэрэ туһалаан Ааллаах-Үүн

Өссө ордук кыягыга үлэңит дьон, дьингээк бухатырдар Мэлдьэксигэ бааллара. Улуу кыдамаһыт Еремеев Николай Гаврильевич -Тохтуй, Спиридонов Калитон Николаевич таһаҥаска да бастаан сулдьан чурал-чыларга түмүс дьон буолбуттара, суол бьырабыгыттан тутуһары олохто-

обуттара. Маных бэрээдэктээх, көмүскэ санаалаах бухатындар оройуон, киһилик айы кэриэтэ суох буолбатахтара. Аны чинһинэйдэрин эриэксит. 20 сыл тухары ачык аңгардаах сылдьан көмүсчүттэргэ эли, бурдугу, арыны таспыттара, арыгыны кытта арыстаспыттара. Ити кэм усталаах-туратыгар Чурапчы 500-тэн тахса таһаасчыта (киһилэр ааттара чуолкайданна, суһуһун киһиэхэ ахтыы оҕолулуунна) биир да грамм таһааһы итэстэстээбиттэрэ биллибэтэ. Оннук кенэ, чиккэ, чинһинэи көлүгүн суол былдаһытыгар, симизбийгэ хонууга атабастаннахтарына даһаны охсуһа барбат эбиттэр. Күүстээх тумус киһилэрэ атабастананаччыны түрү харбаан ылан ыраах илган көбүспит түбэлтэлэрэ элбэх. Киһилэри норуот умнубат, уос номоҕо оҕостон көлүгүннээх-көлүгүнэзэ тизэрдэн илэр. Онон, таһаасчыттар билимгити кэнчээрилэрэ, эһэлэргит үлгэ эриччилэн хайдах курдук сайдыбыттары, дойдуларыгар туһаны эрэ оҕорбуттары холобур оҕосторгутугар ытыгарбын.

С.Г. СТАРОСТИН,
таһаҥсұт обот.

Редакциятан: Ааллаах-Үүн таһабаһын таһыы 70 сылынан "Саха дьоно Ааллаах-Үүн таһабаһын таһыыга кыттымыла-ра" диир рубрика бу суругунан үлэтин түмүктүүр. История биир бэлиэ, үгүс дьон өйүгэр-санаа-тыгар икэн сылдыар кэрчик кэ-мин сырдаттыыга ахтыыларынан кыттыны ылбыт дьоммутугар махталбытын тиздэбит. Сал-гыы суруктарытын, ахтыылар-гытын Ааллаах-Үүн туһунан ки-нигини бэлэмнээһинигэ үлэлэһэ сылдыар Сергей Григорьевич Старостинга (телефона 43-145) тиксэрэргитигэр.

ПОЭТ КИНИГЭ БУОЛАН ЭРГИЛЛИИТЭ

сүлжигэн, бухгалтерийн үйлдэлийг, Оюу-
лаба үерлээр сыллаарыг билимлэх пост
Феохист Софрон "Ылш" дийн литератур-
най хуруулар дьарыгтан, багшын хонон-
нор "Сага олох", "Бэлэм буул" хийлгээр
бичээтэмийтээ.

1969 с. СГУ историко-филологический факультетыг сахалын отделениелыгтар үерэһиз мирибиз. Университеттаары кэмгэрмиз "Сэргэлзэх уоттара", "Хомус" литературнай түмүкүлэргэ сылдыбыта. 1974 с. үрдүк үөрүүн ситиһилээхтик бүтэрэн баран Саха АССР Министрдарын Советын Радмонан уонна телевидениенэн биэрмиз Государственной Комитетыгар үлэһэ мирибиз. Оһио 1980 с. дьэри литературнай бэйэри редакторунан үлэһэбиз. Кэргэннэн уоллаах-кыыс оҕоломмуттара үөсхтэнэн үлэһит ыдыл-дьон буоллуттар.

Үүнэн, биллэн-хөстөн яспит, элбэг эрэн-
нэртит тэт ыадьар сыларыгар ити "Мин-
эр" дүэн хойсоннорун хомуурунгуун бэлэм-
нэбитэ элбэх сылар кэннэлэртитэн балта
профтех-үөрэхтээгин ветерана Мотрена Пер-
ровна Николаева уонна догдору Иван Семено-
вич Пингин кэгулээминэринэн күн сырды-
гын кэрдэ. Онуоха нэхилээгин билимтги
балыһага Владимир Васильевич Никонов утуу
эйбэбүлү оҕоһо.

Милан Петрович тулунан ахтырмач уорона куну-
нэгэ тахалыгын Сыннаагач киинин кизин сав-
лаагыр муустубут дыон, сузобитторон бул-
лагуу, өрө көтөдүүлэн ытыс тыаһынан
кархустубут.

Көнигиз ис хофюнүн "Сага олох" хаһыат редакциятын үлүмиз, Россия Сүрүбазчыларынын союфун чилигиз С.Р. Денилов-Роман Денилов сардаатта. Көни Иван Николаев байгизин кэмизер номуну сиппит-хотут дьолунаах поэт буолбутун бары этүүн сипилин ыратта. Поэт туһунан ийирэх ахтыларын "Директ уоттара" литературнай түмүктүүн Россия Сүрүбазчыларынын союфун чилигиз П.Г. Федорова

Иван Петрович 1946 с. алтынны 7
мүнгэр төрөвүгүз. Диринг орго оскулатын
бүтээн баран нэжилгээгэр кулун сэлбидэгч-

Челябинский уобалас Тайгыз куоратын таһыгар, Теча урэх сүмүүгэр, иитэ-сабата билиибэт киэн, улахан Нарачай күөл чу-галыгар Советский Союзка бастагы атомнай бумбаны онгоруу комби-нат баар эбит. Бу комбинаты акаде-мик И.В.Куригов бѳлүнчү дыһай-бат. Объект керэр-истар 3448 уон-на 2445 №№-дээх байыаннай чаас-тар тириттэ.

Манна 1957 с. балабан айлын 29-
күүлэр сүткэн далби тэбли буол-
бут. Реактор ханан дараны ула суох
хаалыа сукутаах, - дээн Курчатова
куруугун сэрэтэрэ эбэтэ үлү. Ол
үрдүнэн бу күн биір "баанга" сойу-
тар системага алдыамытын, ради-
ация быһылыан тахсыбытын аан-
ныа өйдөөн көрбөккө академик са-
ратимитин умнан кэбиситтэрин
түмүгэр "баанга" иһинкэри убаар-
улан барбыт... Биір метр (сорох-
тор 1,5 м диңилэр) халыгнаах бетон-
хаптаһын төлө биэрэн, радиоактив-
най эптик 10 бырылыһана биэрэстэ-
үрдүктээх сиргэ урттаах буруо буо-
лан ерө үтүрүр. Радиациялаах бы-
лыт күстээх тыалга буустаран, 10
чаас иһитэр Челябинскай, Свердлов-

Вирусная гепатит (Боткин марыыла) абыс көрүлгүз араа- сар: A, B, C, D, E, Q, SEN, TV. Вирус сүрүлгөсүн киши быран сүлүрдөр, ону тэгиз ас буларар органнарыгар дыйлар. А гепатит аан дойдуга саамай тарбаммит ис марыларыттан бирдесте- рэ, сылга ортотуан 1,4 молуун киши малдыра бөлүктөтөдөр. Бу марыынан ордук 0,60 аймак уюна ар джонор малдылар. Бизинс улустулугар 2004 жыл агарыгар сөткө киши марыйда.

[illegible]

ров – Сомого, В.Е.Петров – Асыл, А.Д.Амиров – Кундул Маман, Н.Е.Саргыдаев – Саргыдай, Иван Петрович истиг доторо, художник, Халдар нэбилээн Бочуоттаах гражданина И.С.Пенгин оңордулар, поэт уонна байыт И.Н.анабыл хоһоондорун аахтылар. Улуустары култура управлененияты на-аһыга Д.Д.Попов байыл аһыныгы буолуктаах Саха сириг Суруйаа-ыларын соһтун 70 сыл-аа убулукун көрсө уонна үнэр көлүмэнэни л-тератуба, искусство тардыга ыһытылар үлэлэр тустарынан билииннэрдэ. Олохтоох орто оскуола музейи үлэтигэ Е.П.Иванова нэбилэктэн үлүн табыыт позтар тустары-нан кэлсэтэ, бу музей иһинэн үлэтир лите-ратурнай курулук ордолоро – оскуола үөрөн-өччүлөр Иван Петрович айымныларыттан курулүмүнэн аахтытара бикр тусто көрөсө-билли таста.

Нэлэлзэх багшныг В.В.Никонов талаан-
наах ычхаттарда И.П.Николаев кинигэтин
таларыг кыламынларын ийин И.С.Пен-
гингэ, кинигэ редакторыг С.Р.Данилова
нэһилэх дьалгалтын бочуотнай грамота-
рын туттарда. Мотрена Петровна Николаева
быраатын үгүстэтигэ дирингик махтана
ийсэно улуустары кинигэммит библиотек-
тай ситимигэ 351 кинигэлэх библиотекатын
болгоһотуга

Бүгд хүмүүс дундаж СӨС-ийн түвшинд мэдлэгтэй байхыг зорьж байна.

Или кудук Хадярга пост Иван Николаев
кинигэтин сүрэхтэнигтин үмүтлүбүт дьоро
көмүсүгэ бүткөн баайта.

Валентина ПИНИГИНА,
улуустаары "Чурапчы" айыр
холбожук саламзаччыга, культура
управлениетын духубунай
сайдыга отделын сбиэдиссый.

**ЭЛБЭХ САХА ОЛОБУН
КЫЛГАПЫТ АДЬАРХАЙ**

9 км хэтгэтгэх сиримэн тьалынэн саба салаан авсгыт.

Ол кэмгэ бу байганын чааска сулуушалань салдыр Москвагтан ыгырылган кэлиит эсэр салгааттар өөрө уулурубул дидициян ыгылган

Син-бимыр хатынлаах борбугулу-
ха иһигэр олонор араас үлэни үлэ-
лэббиттар. Сордохтор попка түбүг-
тар, атыттар билибэт матырыйаал-
ларын тыйыт массамыналарын, позе-
тары арыаллыылар. Сурун үлө-
ринэн радиациянан киртиһиит поч-
пана, бадарана, сүөл былычын,
жомулун ыраастаанын эбит. Почпа-
ны, бадараны 50 см халыҥнаагыт-
хастан ылан массамынада тыйа-
лээ.

Уолаттар бүтүнүнү кэриятэ тулаах
анардаах дээн буолан бириббиттар.
Соруйан онуктары жомуйбут кур-
дус. Ити уолаттар кэксимилэринэн,
мэксэлэригэр олох түнү тийбит-
тэр. Оркестрат хаһаармаларыгэр
ирилэн үтүйбүттэр. Сроссарда тү-
мүһү, сабырдыгы тууман! Ыраа-

хан, сыстыганаах яарыы инфекцията тарбагымт сирэ, "Светский Союзка сазмай наараах байыаннай объекка үлүмүгү", — диир эрэ быһаараллар, уоскуталлар.

Уюмдугар муунгу бөгөөд бүсгүйн тэргэ, дорнодгүйн тэргэ мэтээр байдалаа. Ол дорнодугар аргасалтаар, эрдэстэн дэргэн, ханга сүлжээлүүдээр, түүн үзэгдэлтэрин хиймэл да, бэл кэргэнгээр, элээ суухаахын дүн нэвээс бөгөөд бүсгүйн тэргэ. Дээдмүүнлэг 25 сэл устат түү дэргэн хэлсэ суухаахтарын түүнэн ГКСБ (КТБ) дэно багын ханга ханга. Уюмдугар дорнодугар кэргэн баян хиймэл дэргэн бий түүн бийгэрбэха, митанах санаан митанах шүүнлүүдээр.

Сорохторго, үсүслөргө дабаны, сыяга араас бирчигинен олоң-оңтөн испиттэргэ. Арыгыт буола-лара, көргөнэригиттен араасалара, хаан ыарыгыттан өлөлөргө 1991 сыл балаан ийин 10 муутор РФ

омук дотуудыг ар буяныгын утарыг маассай дьону при-
векалаагын националнай привекка халандарыг ар кири-
гэ. Ол киригук Монголияг булганмаа үзүгэн, гэгэтат бол-

Дорожный

ГЕНАТИТТАН
СЭРЭНЭХЭ

вакциналар баалар: Аваксим (Франция), Вакта (АХШ), Хав-
рукс (Англия), Гепатин-вак.

А. Геплатит дорбунга харьстабыллар бир сыйтынк, элбэх кийим суугуларын грипп кэннитэн икөөс мнэстэз тулар ыары. Билигин Россия сорох регионнарыгар А. Геплатит эпидемиялара буола тураллар. Онон билигин курдук уу проблемата баар сирдигар бу ыары кэлбүтү элбэх кийим суугуларга саарбада суох. А. Геплатит бэрмилитэ, тарданалта илэр уонна туутар уулуун кытта быһаччы симбэстэрин, байыни чабыстыкты туутуур элбэги быһаарарын үмүтүмэ.

А гепатиттен зынгини вакциналар, вакцинаны
ыбыг кийиз 15-20 жыл устак бу карыны утары тулурда-
ах иммунитет уескюр. Вакциналар ошолор оро консультаци-
я, улахан дром саналмуддор киниги нунге ылыахасын
сеп.

Д. ДЯКОНОВА,
медицинский профилактор
кабинетный фельдшер.

Василий ПЕТРОВ—
Айыл

“МИЧЭЭР”

Сүүрбэ бийр сэллээгүйтэ сүлэрбит
Амар кутгаах күндү киһибит
"Минээр" дүгэн кэрэ киһигэ буолан
Эгэллээн кэллэ үөрлөхү күүстэран.

Уйбаан уолбут кинигэтэ "Мичээр" Холугаан да буолуор днэ табыста, Сийилим ону аах, астына мичээр-Уосан тылга лубанг кыттылыана.

Очголоорү кэм дьолун зйгэтин
Смадэргэ бу хоһоонно кэсэимилэр,
Бар дьон зйгэтин-илин
Булунтуттан ордук зиг димилэр.

Базиллар манна айылдага таттал,
Ньулулунна, кунга ийирэх мактал,
Эдэрхээн кыска айргым ааттал,
Төсөөбүт түөлбөзү ахсаабат айдал...

Суух арай кичилдэг хэмтэлт,
Олохтон кэлэйи, кэмсиним,
Булуудуг эн уртаан олорго
Үйлдээк утвуну кээксини.

Уйбаамыт истинг ырыгара
Усстубат улун тыллананылар,
Дойдун толосноро, алгастара
Ол онтон мичээрдир куруктар.

Доборбут сурун да иһин,
Кыныгэтин кытта тыһинэ,
Оураһын сылаас изийитин
Хомоһой тыһынан эттэ.

Президенти 39 Нөдөж даяала тас-
сыба. Онгон ыла, дээ, рароо-
тивэй этиктэр дэлби тэбигээрн
тулунан хистэлэги дьон-норуот би-
ликтэр, ислитгэр таатарар бу-
олгутаа. "Челинсий-40" дьон
сиргэ "Маяк" производственной
объектаара биллибтэ. 1957 сал-
лаааа Челинсийга ити дэлби та-
биги Чернобылаау дэлби табиги
30 сал миннэ буолубта. Чыл кистэ-
даганэ тулугубут буолан ким
даганэ тиллэгтэ.

Саха сириттэн салгыы 1961 сыллаах уонна үлүс тугулун 100-чэкилим оро мана сулуусталык тыйыһтарда. Барата 300-гэн таарса ычат. Маңнайга барытынан, 1958–1961 сс. сулуусталабыт үлүстүргөн, олук бэр аймак кийи хаалгыта буолуо. “51 киьи тыына-ах астырэн дастабырыанна иллибит”, — диэн Г.К. Макаров 1996 сыл-лаахха суруйбута.

Мангук хаймсалах яарахан
ыарыттан ыалдан өлбүт Григорьев
Оконешников, Кашмир Местников
бу дон истифектриттер тобо арар
кларбатоктодо.

Масъ Павлов

"Сага олох" редакционной-издательской холбогч Г.У. Оффсетий бичээт.
Сахаанын №119, Тираж 2043.06.10.2004 с. бичээккэ бурулинна.
Холбоот издательскэ үстэ: олугурууруннука, чаппага уонна субсидия...